

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Гергана Падарева-Илиева,

преподавател в

Катедрата по български език към ЮЗУ „Неофит Рилски“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология (Приложна лингвистика)

с дисертационен труд на тема: *Лингвокултурни различия във високия езиков етикет*

Докторант: Антоанета Начева

Научни ръководители: доц. д-р Владислав Миланов, доц. д-р Диляна Денчева

Антоанета Начева е завършила специалността „Българска филология“ и има опит като журналист, което вероятно е породило и нейния интерес към изследване на публичното говорене. Научните публикации, реализирани по време на докторантурата, са достатъчни и дори надвишават необходимите според изискванията за допускане до защита.

Трудът, за който имам удоволствието да пиша становище, е с актуална тема, разработена върху емпиричен материал, научнообоснована в областта на лингвокултурологията. Дисертацията има стандартна структура – съдържа *увод, две глави* – едната от които е теоретична, другата съдържа емпиричното наблюдение и анализ, *заклучение, научни приноси и библиография* – общо 283 страници.

В увода докторант Начева обосновава избора на научна област, очертава конкретния обект на своето проучване – политическите изказвания в контекста на официалното публично общуване. Още тук се поставя един интересен въпрос, който ме занимава отдавна: „...доколко лингвокултурологичните различия са причина за нееднаквата реализация на високия езиков етикет и дали целта е да се доближат до речта и възприятието на българските граждани“ (с. 4). Ясно са очертани целите на труда – проследяване на начина, по който „...се осъществяват речевите стратегии в публичното говорене на някои от най-активните български политици...“ (с. 5), като чрез съпоставка се представят специфични особености в публичната реч, свързани с употребата на конкретни езикови явления. Посочени са и задачите, които трудът си поставя – ексцерпиране на материал, наблюдения и анализ, а това предполага и използваните в дисертацията методи, подробно описани в своите специфики, подчинени на особеностите на работата по изследването.

На пръв поглед липсата на единен структурен модел в емпиричното изследване на речевите портрети на избраните политически личности е изненадващ, но на практика е обоснован, защото „...речта им задава различни параметри на анализа“ (с. 7). Ако анализът беше рамкиран в предзададен модел, това би го ограничило чрез търсенето само

на онези примери, които биха съответствали на рамката. Вярно е, интересно би било от лингвистична гледна точка да се анализира политическата реч на различните езикови равнища, но от друга страна, темата на дисертацията предполага разглеждане в едно лингвистично поле – това на лингвокултурологията, а и подобен по-широк анализ винаги е възможна стъпка при следващи изследвания.

Докторант Начева прави един добър теоретичен преглед на лингвокултурологията като „сравнително съвременна научна област“, „която обединява лингвистиката и културологията“ (с. 9), като успява да не изгуби от поглед основния си обект – живия език и комуникацията в контекста на високия езиков етикет. В този смисъл е оправдано представянето на често съпътстващите това лингвистично поле етнолингвистика и социоллингвистика, като акцентира върху лингвокултурологията като изследваща „преди всичко живите комуникативни процеси и връзката на използваните в тях езикови изрази със синхронно действащия манталитет на народа“ (Телия 1996: 218, с. 10). Така стига и до разбирането си за основната задача на лингвокултурологията – „... да изведе на преден план културната значимост на езиковата единица, или с други думи културните знания, които личат под езика и изказванията.“ (с. 13). Авторката също преминава през идеите за връзката език – култура, през хипотезата на Сапир-Уорф за езиковата относителност, като заявява и собствената си позиция по въпроса за това как са свързани езикът и мисленето. Борави свободно със съответната терминология и разграничава понятия като езикова картина на света, научна картина на света, концептуална картина на света, паремийна картина на света. В прегледа си в тези части обхваща проучвания на различни учени и подходящо ги вплита в своя текст, за да обоснове едно или друго твърдение или като основа за последващ анализ и заключение по отношение на съответния термин. Все пак някои от посочените изследвания (като тези на Д. Попов, Н. Сталянова и Вл. Миланов), представени в частта за паремийната картина на света, намирам за по-удачно да бъдат включени в следващата част – тази за езиковата личност.

Антоанета Начева разглежда лингвокултурологията като „вид дискурсивна лингвистика“, представител на интегралните науки (с. 46-47) и за целите на изследването си представя и понятието дискурс, като стеснява по-нататък разглеждането до политическия дискурс, който е и основен обект на нейното проучване. Преди да подходи към емпиричното изследване обаче, дисертацията изяснява и важни моменти, свързани с комуникативното поведение и речевия етикет.

В началото на *втора глава* докторант Начева извежда своеобразна хипотеза, която макар и не оформена като такава, очевидно е повод за и стои в основата на нейното проучване. А именно, че речевото поведение на българския политически елит „...е всичко друго, но не и част от високия езиков етикет“ (с. 59). Тази теза е подкрепена вероятно от собствени, както и от наблюдения на учени, които работят в областта на публичното говорене, като Вл. Миланов.

В началото на представянето на всяко от политическите лица е налична кратка ретроспекция на политическата му кариера, както и анализ на заявените политики. Тази на пръв поглед странична информация всъщност дава възможност на докторантката, от една страна, да постави базата за възприемане на речта на съответния политик, а от друга, да открие някои лексеми и определено речево поведение в контекста на тези политики,

които пък са в основата на нейното изследване. Разглежда политическите речи, като обръща внимание на често повтарящи се думи и изрази, на целта на тяхната употреба в политическия дискурс, както и на специфични особености на идиолекта. Авторката ги осмисля и дискутира в рамките на един дискурсивен анализ с акцент върху лингвистичните (стилистичните, прагматичните, фонетичните и др.) и културологичните особености на речта на политическите лидери. Всъщност *втора глава* на дисертацията с начина, по който тече изложението, е доказателство за правилния избор на А. Начева да не работи по единен модел, докато представя речта на избраните политици, а да обърне внимание на онези речеви особености, които са характерни именно за всеки един от тях. Впечатление например прави акцентът върху емоционалното говорене на Асен Василев и очертаването на интонацията и нейните компоненти като важен аспект от убеждаващата комуникация. А това е напълно обосновано, защото реализациите на супрасегментно равнище се улавят най-напред от слушащите и съответно оказват особено въздействие върху аудиторията.

Приносен е стремежът на Антоанета Начева да съпоставя речевото поведение на избраните политически лидери, в това число похвален е анализът ѝ на влиянието на пола върху речта в частта, свързана с Корнелия Нинова. А в анализа на речта на последния от политическите лидери (Слави Трифонов) е засегната и друга важна тема – тази за все отчетливото навлизане на социалните мрежи като поле за политически изказвания и дискусии, а оттам и за езиковедски анализ.

Интересна и издържана е последната десета част на втора глава, където се анализира речево поведение в рамките на политически дебат. Изтъкват и коментират се както фонетични маркери, най-вече свързани с интонацията, така и лексикални, стилистични и прагматични такива. Тук като важен аспект на изследването прозира и значимостта на информационната натовареност в речта на двамата кандидат-президенти и корелацията ѝ с посочените по-горе фактори, което Начева би могла да задълбочи в бъдеще.

Важно е да се посочи, че един от приносите на дисертационния труд, който изследва речевото поведение на деветима водещи български политици и двама кандидат-президенти, всъщност е акцентът върху значението на публичното говорене, защото чрез него се задават модели на речево поведение, които, очевидно е, се възпроизвеждат през годините и се налагат в езиковия етикет, който само се очаква да бъде висок.

Научната литература в дисертационния труд е подходящо подбрана, а като се има предвид интердисциплинарността на предложеното изследване, подборът показва една добра библиографска осведоменост и точна ориентация в научните източници така, че те да обосновават и да мотивират изложението.

Препоръки

В дисертацията са налични отделни отклонения от основната цел на текста като това, засягащо идеологията (с. 105 – 111). Разбирам донякъде позицията на докторант Начева и стремежът ѝ да бъде изчерпателна по отношение на обосновката за избор на Явор Божанков и изразената чрез речта му позиция в разрез с идеологията на партията, но намирам, че всичко това можеше да се постигне и в по-стегнат вид. Не липсват подобни отклонения, макар и по темата, и по-нататък (Вж. частта, посветена на К.

Костадинов), свързани с политическата реч в Чехия и България. Последното е обосновано тематично, но щеше да е напълно достатъчно само да въведе в анализа на речта на Костадинов с правилни препратки, цитирания и съпоставки.

В изложението не липсват някои неточности, както и повторения в текста, включително на цитирания (Вж. с. 91 и с. 164 – цитат по М. Цветкова, 1996), но като цяло прави впечатление четивният стил, който поддържа интереса и разгръща последователно нови и нови аспекти от изследването.

Държа да отбележа обаче, че що се отнася до приносната част на това изследване, посочените тук бележки в никакъв случай не я омаловажават, напротив целта им е да повишат още повече стойността на този труд с оглед бъдещо отпечатване. А смятам, че текстът е добре да бъде публикуван (като преди това премине през подобаващи редакция и корекция, включително по отношение на цитиранията и позоваванията), защото съм дълбоко убедена, че изследването би предизвикало интерес както у учени, така и у по-широк кръг читатели, а надяваме се, и у политици и техните пиари.

Приносните моменти, посочени в дисертационния труд, напълно отговарят на постигнатото чрез анализа. Авторефератът също представя в синтезиран вид съдържанието на дисертацията.

Предвид посоченото в това становище и представените от докторант Начева дисертационен труд, автореферат и публикации, гласувам уверено ЗА присъждането на научната и образователна степен „доктор“ на Антоанета Начева.

16.05.2024 г.

Член на научното жури:

Доц. д-р Гергана Падарева-Илиева